

Studij muzeologije na Filozofskom fakultetu u Zagrebu

Ivo Maroević

Filozofski fakultet, Zagreb

Muzeologija je relativno mlada znanstvena disciplina, pa je i studij muzeologije vrlo dinamičan i raznolik. Još nedavno, a u mnogim stručnim krugovima čak i danas, muzeologija se smatra pomoćnom znanstvenom disciplinom, kojom su se uzgred bavili stručnjaci u muzejima, da bi na što bolji način sakupili, sačuvali i izložili muzejski materijal kojim su se bavile priznate znanstvene discipline poput povijesti, povijesti umjetnosti, arheologije, etnologije kao i one iz grupe prirodnih i tehničkih znanosti. Muzeologija se uglavnom svodila na tehniku, a određena znanstvena disciplina na sadržaj znanstvenog istraživanja pojedinih muzejskih predmeta. Takvim shvaćanjima odgovarala je i pozicija muzeologije u nastavnim planovima i programima pretežno filozofskih fakulteta, gdje su se odgajali stručnjaci iz društveno-humanističkih znanosti, koji su se nakon završnog studija mogli naći u muzejima i raditi s muzejskim materijalom.

Pomak prema shvaćanju muzeologije kao samostalne znanstvene discipline, i time prema samostalnom studiju muzeologije, krenuo je relativno inverznim pravcem. On se nije, niti se je mogao razviti na fakultetima, zbog tradicionalističkog odnosa prema znanstvenim disciplinama, već je krenuo sa sveučilišnog postdiplomskog studija bibliotekarstva, informacijskih i dokumentacijskih znanosti u Zagrebu, čiji je osnivač i dugogodišnji voditelj bio prof. dr Božo Težak, nemiran vizionarski duh širokih interdisciplinarnih i naddisciplinarnih pogleda i interesa. Tome se studiju pridružila muzeologija 1966/67. god. koju i danas, kao i tada, vodi prof. dr Antun Bauer, utemeljitelj muzeologije kao znanstvene discipline u nas (bez obzira na sve kontroverznosti i različitosti ocjena i pristupa mnogih u odnosu na Bauerov pionirski rad). Proces koji je krenuo i unutar kojega je do danas magistriralo više od sedamdeset stručnjaka, stekavši znanstveni stupanj magistra muzeologije, kulminirao je prošle godine kad su na Sveučilištu »Edvard Kardelj« u Ljubljani promovirani prvi doktori muzeologije u nas.

Paralelno s time u Hrvatskoj je dovršen proces službenog promoviranja muzeologije kao znanstvene discipline unutar znanstvenog područja informa-

cijskih znanosti u okviru društveno-humanističkih znanosti. Prošle je godine Zajednica sveučilišta u Hrvatskoj prihvatila i definirala područje informacijskih znanosti, a unutar njega muzeologiju kao specifičnu disciplinu. Ponovit ću prihvaćenu definiciju. Informacijske znanosti obuhvaćaju: informatologiju, znanost o dokumentaciji, komunikologiju, teoriju klasifikacijskih sustava, opću teoriju sustava, bibliotekarstvo, bibliografiju, znanost o znanosti, arhivistiku, muzeologiju, leksikologiju, teoriju umjetnih jezika, teoriju rješavanja nenumeričkih problema, kriptologiju itd. Ove se znanosti bave sustavnim studijem procesa emitiranja, sabiranja, selekcije, valorizacije, proučavanja, arhiviranja, pretraživanja, prijenosa, distribucije, objašnjavanja, upotrebe i zaštite informacija isto kao i svim oblicima društvene komunikacije. Ove je godine u svibnju i lipnju na istoj razini utvrđena i teorijska jezgra informacijskih znanosti koja čini teorijski okvir svake discipline koja ulazi u područje informacijskih znanosti, a sadrži:

- znanost i teoriju informacija,
- teoriju informacijskih sustava,
- teoriju odlučivanja,
- komunikologiju,
- strukturu i organizaciju informacija,
- formiranje baze podataka,
- informacijsko-dokumentacijski sustavi,
- teorija klasifikacija,
- semiotika.

Upravo se provodi postupak osnivanja znanstvenog vijeća na Sveučilištu u Zagrebu, koje bi provodilo postupke magisterija, doktorata i izbora u znanstvena i znanstveno-nastavna zvanja iz informacijskih znanosti na Sveučilištu u Zagrebu. Time bi proces pravne legalizacije muzeologije kao znanstvene discipline u okviru informacijskih znanosti bio dovršen u SR Hrvatskoj. Što je s refleksijama ovog procesa na dodiplomski studij? Dodiplomski studij muzeologije još uvijek ne postoji ni u Jugoslaviji niti u Hrvatskoj. Muzeologiju kao posebni predmet u završnoj godini studija slušaju studenti filozofskih fakulteta u Hrvatskoj, i to na studijskim grupama povijesti, povijesti umjetnosti, arheologije i etnologije, ali ne svi studenti niti svi u istoj godini. To varira od godine do godine i od nastavnog plana do nastavnog plana. Predmet je postavljen kao tipična pomoćna disciplina. Koliko mi je poznato, taj se predmet ne predaje na prirodoslovnim ili tehničkim fakultetima. Međutim, proces osamostaljivanja muzeologije unutar informacijskih znanosti imao je odjeka

na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Na njemu je u proljeće ove godine, umjesto dotadašnjeg Odsjeka za bibliotekarstvo i društveno-humanističku informatiku, formiran Odsjek za informacijske znanosti s katedrama za arhivistiku, muzeologiju, bibliotekarstvo i informatologiju (društveno-humanističku). Izrađen je i na programskom savjetu prihvaćen nastavni plan i okvirni nastavni program četverogodišnjeg studija informacijskih znanosti, a među njima i muzeologije, koji će se, ako ga prihvati Zajednica sveučilišta Hrvatske i Republički SIZ usmjerenog obrazovanja, moći primjenjivati već u jesen iduće godine, tj. počev od školske godine 1985./86. Predviđeno je da to bude dvopredmetni studij u kome se uz studij muzeologije obvezno upisuju studij jedne od matičnih znanstvenih disciplina koja se bavi izučavanjem jedne od vrsta predmeta koji se pohranjuju ili se mogu pohranjivati u muzejima (povijest umjetnosti, povijest, arheologija, etnologija, pedagogija u prvo vrijeme, dok će se mogućnost međufakultetskog studija, kojim bi se muzeološki studij mogao ponuditi i studentima prirodoslovnomatemičkog, tehničkog i ostalih fakulteta, razmotriti kasnije).

Nastavnim planom i programom studija informacijskih znanosti predviđeno je da u prve dvije godine studija svi studenti slušaju zajedničke predmete izučavanjem kojih će savladati teorijsku jezgu informacijskih znanosti, a da u posljednje dvije godine studija naglasak bude na predmetima koji su specifični za svaki od smjerova. Drugim riječima, opredjeljivanje za smjer arhivistike, bibliotekarstva, muzeologije i društveno-humanističke informatike uslijedit će tek nakon druge godine studija. Okvirni obrazovni program sa specifično muzeološkim sadržajima obuhvaća slijedeće predmete:

1. Uvod u muzeologiju,
2. Muzejske zbirke,
3. Zaštita muzejskih zbirki,
4. Izložbe,
5. Muzej i publika,
6. Muzejska institucija,
7. Muzej u samoupravnom socijalističkom društvu.

Uvod u muzeologiju obuhvaća opće principe, definicije, metode, teorije, povijest i zadatke muzeja i zbirki, ulogu muzeja u društvu, tipove, vrste, oblike i strukture muzeja. Nadalje, tu će se obrađivati priroda muzejskog rada i razvitak uloge i važnosti muzeja.

U okviru predmeta Muzejske zbirke izučavat će se teorija sakupljanja, upravljanje zbirkom, načini prikupljanja, manipuliranje predmetima i njihova identifikacija, dokumentacija i korište-

nje podataka, inventiranje, katalogiziranje, klasificiranje i indeksiranje muzejskih predmeta. Nadalje, obrađivat će se muzejska biblioteka, zbirke pomoćnog dokumentacijskog materijala, znanstveno istraživanje zbirke, odnos prema matičnoj znanstvenoj disciplini, organizacija istraživanja i publiciranje muzejskih informacija i rezultata znanstveno-istraživačkog rada.

Zaštita muzejskih zbirki bavit će se općim principima zaštite, poznavanjem materijala, uzrocima propadanja, preventivnim i kurativnim mjerama, te mjerama sigurnosti u muzeju, a istovremeno će obuhvaćati i širi kontekst zaštite kulturnog nasljeđa i prirode, s teorijom, prezentacijom i muzejskim korištenjem kulturnog nasljeđa »in situ«, kao i odnosom službe za zaštitu kulturnog nasljeđa i muzejske djelatnosti.

Predmetom Izložbe, studenti će stjecati znanja iz općih principa izlaganja, teorije izlaganja i formuliranja poruke, izučavati će vrste izložbi, organizaciju, oblikovanje i sadržaj izložbi, izložbeni prostor s njegovim mogućnostima, kretanje posjetilaca, eksponate, opremu za izlaganje, pomoćna sredstva, dizajn i izlaganje na otvorenom te, napokon, karakter izložbi, cjelovitost, preglednost i autentičnost.

Predmet Muzej i publika obuhvatit će analizu odnosa korisnika prema muzeju i izložbi te principe interpretacije muzejske građe u prvcu stjecanja sintetičkog znanja, obrazovanje u muzeju, vanjske programe muzeja (turizam, industrija, putujuće izložbe), usluge za publiku, ostale kulturne aktivnosti muzeja i probleme muzejske informacijske službe.

Predmet Muzejska institucija okrenut je prema problemima smještaja muzeja i organizacije njegova rada. On obuhvaća muzejsku arhitekturu s povijesti zgrada, vrstama sadržaja i uvjetima u zgradama (od klime do sigurnosti), probleme projektiranja, muzeje na otvorenom i objekte »in situ«. Tu su nadalje i organizacija muzeja s rukovođenjem, administracijom, stručnim službama i funkcioniranjem, financiranje muzejske djelatnosti, osoblje u muzejima i problemi stručnog usavršavanja, te muzejsko zakonodavstvo s međunarodnim preporukama i konvencijama.

Izučavajući predmet Muzej u samoupravnom socijalističkom društvu studenti će se upoznati s muzejima u SFRJ, i u SR Hrvatskoj, njihovom povijesti i razvitkom, problemima samoupravnog organiziranja i djelovanjem određenih oblika povezivanja među muzejima, sve do odnosa muzeja u SFRJ prema inozemnim i međunarod-

nim muzejskim udruženjima i organizacijama.

Problem koji će se nužno nametnuti u realiziranju ovog obrazovnog programa je okupljanje i organiziranje adekvatnog znanstveno-nastavnog osoblja koje će održavati predavanja, seminare i vježbe i osiguravanje adekvatne suradnje postojećih muzejskih institucija, jer se program neće moći ostvariti bez neposredne veze i suradnje muzejskih organizacija. Osoblje koje će predavati i voditi ovaj studij treba imati praktičnog iskustva u muzejskom radu, a istovremeno i odgovarajuće znanstveno-nastavno zvanje koje se zahtijeva sukladno odredbama Zakona o usmjerenom obrazovanju.

Proces je krenuo. Kad nadležni organi konačno odobre nastavni plan i program studija muzeologije, kad ga se razmotri na Muzejskom savjetu i kad se utvrdi društveni interes za obrazovanje stručnjaka te vrste, trebat će u nepune dvije godine realizirati sve pretpostavke za normalan rad studija.

ABSTRACT

The study of museology at the Faculty of Philosophy, Zagreb

I. Maroević

The author considers there has been a regressive shift in the understanding of museology as an independent scientific discipline, the independent studies of museology. He presents a history of the post-graduate programme in museology at the University of Zagreb, founded in 1966/67, from which 70 students have graduated. He emphasises the role of professor dr Antun Bauer in founding museology as a scientific discipline in our country. In Croatia, the official promotion of museology as a scientific discipline, within the scientific field of information sciences and within the framework of humanistic sciences, has been completed.

In 1983, the Association of Croatian Universities accepted and defined the field of information sciences, incorporating museology as a scientific discipline. On the same level, the theoretical core of information sciences was established. At the University of Zagreb, the foundation of the Scientific Council is underway; it will be responsible for post-graduate dissertations, doctorates and the awarding scientific research and teaching posts. With this, the process of legalizing museology as a scientific discipline within the information sciences will be established in the Socialist Republic of Croatia. The author further notes the repercussions of this process on the under-graduate programmes that still do not exist in Yugoslavia. Museology is an independent subject for students of art history and ethnology, at the Faculty of Philosophy in Zagreb, but not all and not in the same school-year.

The subject has been established as an ordinary elective discipline. In 1984 the Department of Information Sciences was

founded, incorporating the subjects of archivalology, museology, librarianship and informatology. A detail review of the program of lectures and topics is presented.

Mogućnosti obrazovanja muzejskih kadrova sa srednjom stručnom spremom

Ljerka Kanižaj

Muzejski dokumentacioni centar, Zagreb

Sve izraženija potreba suvremenih zajednica za prepoznavanjem i očuvanjem, a posebno težnja za obogaćivanjem kulturnog identiteta, jedan su od uzroka ekspanzije muzejske djelatnosti u svijetu. Mijenja se i svijest o činiocima identiteta određene zajednice te njihov hijerarhijski poredak po važnosti. Muzeji kao mjesta čuvanja i tumačenja identiteta određene sredine mijenjaju, s tim u vezi, koncepciju i način rada.

Suvremena muzeologija, danas već definirana znanstvena disciplina, postulira neka nova pitanja vezana za muzejski predmet — ne promatra ga više isključivo na temelju njegove pripadnosti jednom, usko specijaliziranom, znanstvenom području, već kao civilizacijsku činjenicu, kao skup raznorodnih podataka koje treba uočiti, protumačiti i prezentirati. Takav stav pretpostavlja interdisciplinarnost u pristupu muzejskom predmetu, jednako kao i u kreiranju koncepcije i načina rada muzejske ustanove. Stoga i muzeološko obrazovanje postaje sve šire i nužno je za svakoga tko radi u muzeju. Raspon vrsta kadrova potrebnih za tu djelatnost također je sve širi. Za niz složenih poslova, koji se obavljaju u velikoj muzejskoj ustanovi, uvjet su usko specijalizirani stručnjaci, školovani na nivou fakulteta i postdiplomskih studija. Jednako tako niz tehničkih i administrativnih poslova može obavljati stručno osoblje sa srednjom stručnom spremom. U sredinama s visoko razvijenom sviješću o važnosti kulturne povijesti postoji čitav niz programa za obrazovanje muzejskih kadrova u trajanju od nekoliko mjeseci do višegodišnjih dodiplomskih i postdiplomskih studija.

U jugoslavenskoj praksi, na žalost, stvarnost nije tako entuzijastična. Uostalom, sistem obrazovanja muzejskog kadra ne može se promatrati izvan šireg konteksta muzejske pro-